

COL·LECCIÓ L'ILLA ROJA, 10
L'amor, la guerra i altres ocupacions

Edicions Sidillà SL

Carrer Catalunya, 4

La Bisbal d'Empordà 17100

info@edicionssidilla.cat

www.edicionssidilla.cat

© del text: 2020 Joan-Daniel Bezsonoff Montalat

Per mediació de MB Agència Literària S.L.

© del pròleg: Adrià Pujol Cruells

© Il·lustració de la coberta: Montse Mayol

© d'aquesta edició: Edicions Sidillà

Disseny: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Primera edició: novembre 2020

Edicions Sidillà és soci protector d'Amics de La Bressola

ISBN: 978-84-122240-2-3

Dipòsit legal: GI 1076 2020

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 932720445 o cedrocat@cedro.org

JOAN-DANIEL BEZSONOFF MONTALAT

*L'amor, la guerra i
altres ocupacions*

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, 2020

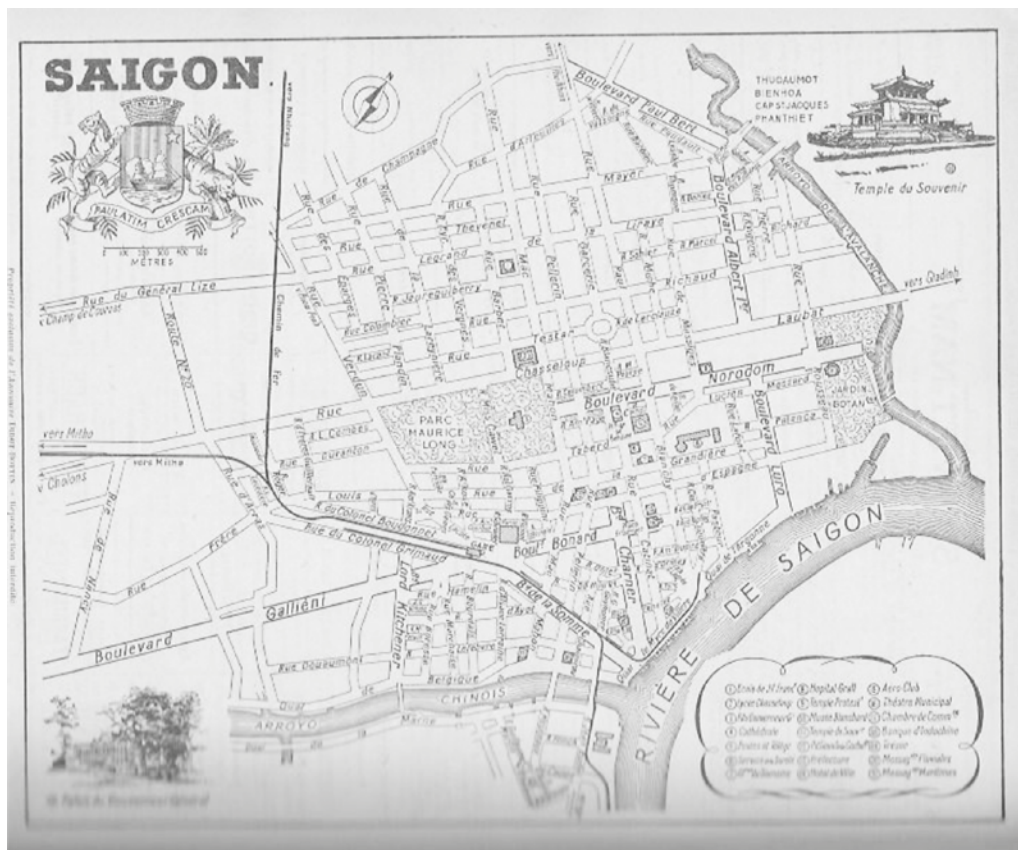
Sumari

11	Pròleg. La consolidació de la tragèdia
15	El petit París
33	La fada de la Cotxinxina
53	Un oncle misteriós
81	Els horrors de l'amor
87	La ciutat de l'eterna primavera
121	Amor i follia
145	La República ha mort a Điên Biên Phú
177	La fi del viatge
180	Agraïments

Saigon is a French town in a hot country. (...) Saigon is a pleasant, colourless and characterless French provincial city, squeezed on to a strip of delta-land in the South China Seas.

NORMAN LEWIS

A Joëlle González i al doctor Nguyễn Văn Đạo

Plànol de Saigon el 1950. *Bottin des colonies, Dildot*

Saigon, 1950. Rue Catinat i el jardí Pierre Pagès.
Creative commons

La consolidació de la tragèdia

L'amor i la guerra, les contradiccions de tota identitat, l'esfondrament del que creïem sòlid, el destí i l'etern retorn del que creïem bandejat, el formiguer humà fimbria i Joan-Daniel Bezsonoff (Perpinyà, 1963) fa més de tres dècades que l'escriu i el descriu.

Novel·lista i tossut, nietzschia i català, Bezsonoff sap que la història de la humanitat i dels pobles és tràgica i circular. La pugna entre allò dionisiac i allò apol·lini marca el compàs amb el qual l'ombra del fat s'esllavissa damunt dels humans, en dicta les anades i vingudes i els condemna a l'agonia de l'entendre —sovint quan ja és massa tard. I Bezsonoff porta dècades fixant aquesta tragèdia, literàriament, amb la perseverança i la perspicàcia del qui *ens-e* sap volàtils però bells, caòtics però enraonats, arravatats i tanmateix morals, creguts i creients, finalment impetuosos, instintius, apassionats i, no obstant això, d'una pietat sencera.

La realitat humana bascula entre aquests dos principis, el del frenesí i el del fre, i la literatura —ço és l'art— no pot sinó reproduir-los. Per això als llibres d'en Bezsonoff personatges i escenaris, trifulgues i desenllaços s'hi repeteixen de manera cíclica però amb vestits a primer cop d'ull diferents. La realitat humana és reiterativa,

ara comptem si la literatura —aquella perquisició constant sobre la condició humana— no n'ha de ser. Ara carregant de la cama dionisiaca, ara carregant de la cama apol·línia, tota la literatura de Joan Daniel Bezonoff és una investigació sobre què fem en aquí, per què ho fem i per què, tot i les nafres, ho tornem a fer.

Al llibre que teniu a les mans hi treuen el cap de nou l'amor i la guerra, dues circumstàncies en què allò dionisiac presideix l'acció. Hi tornen també a sortir les contradiccions de la identitat, màcula tràgica, és la identitat, la identitat, aquell batibull d'herències i desherències, aquell canemàs de fidelitats i traïcions, la font del malestar o del confort, depenent de la banda per on s'agafi. No hi falta tampoc l'esfondrament del que creïem —del que els personatges creien— permanent, verbigràcia les fronteres, les llengües, les històries nacionals, les aliances i la personalitat. Recalcitrant la realitat, domesticada per allò apol·lini, tot d'una el que creïem sòlid s'ho emporta el vent, tornem a empatollar-nos, i als llibres d'en Bezonoff aquesta és precisament la clau de volta de les històries que ens hi explica. Però també hi apareix l'etern retorn del que creïem bandejat: ferits, si no és per l'amor ho és pel fratricidi, o per tots dos alhora, ens prometem que no ho tornarem a fer, que no ens tornarà a passar, que no ens enamorem mai més i que no matarem mai més en nom de res ni d'enlloc. I ens torna a passar. I és llavors que venen les èpoques de l'agonia, del mirar d'entendre com és la roda on rodem i per què hi rodem. De l'agonia en sortiran relats amb sentit, religions a mida, mapes en defensa pròpia que, ai las, també tindran els dies comptats.

Amb aquest llibre, Joan-Daniel Bezonoff ha posat una dena més al rosari agònic de l'entendre la tragèdia humana. Un mirar d'entendre que comença per l'autor mateix, sent com és en Bezonoff un atanor en el qual les contradiccions, les frisances i els atzucacs del segle xx s'hi fusionen al foc lent de l'alquímia literària. Agònic, el nostre escriptor més nietzschia viu, pateix, rumia, paeix i regurgita, consolidant-se, la seva última explicació agònica de la condició humana. Passis de files, destins bigarrats, relats estripats per les urpes de

la realitat, amors impossibles i lluites que canvien de sentit però no pas d'armes, hi trobareu els ingredients habituals, amb la depuració habitual, hi trobareu commoció, llum, formigues, el parc humà al complet.

ADRIÀ PUJOL CRUELLS

El París de l'Extrem Orient

Notwithstanding the Chinese city that has grown up since the French occupied the country, and notwithstanding the natives who saunter along the pavements or, in wide straw hats like extinguishers, pull rickshaws, Saigon has all the air of a little provincial town in the South of France.

SOMERSET MAUGHAM

Tot el Vietnam retirava a un poema monstruós de l'edat mitjana. Un dia, al gener del 1953, un pilot va assenyalar a la base de La Baume una concentració anormal d'ocells. Volaven milers i milers de corbs. L'estat major va enviar-hi un *Corsair* per fer un reconeixement. El pilot, que n'havia vist d'altres, es va esgarrifar. Al peu de les muntanyes calcàries, les muntanyes poètiques que havien inspirat tants estampadors, un munt de cadàvers de soldats *viets* es podrien a mitges, rostits per onades de napalm. Mentre avançaven a l'atac de postos francesos isolats, la tècnica moderna els havia socarrimat. Els corbs cabussaven i llestaven els cossos preservats pel foc. Els caronyaires no sabien per on començar davant d'aquell festí. Perfectament neutrals, menjaven els cadàvers vietnamites o francesos sense manies... Mentrestant, als còctels de Saigon i París, uns periodistes imaginatius parlaven de guerra romàntica...

Tots els ocells de l'Orient coneixen els terrats de Saigon. Saben que poden descansar en els balcons de palaus blancs a recer de la salvatgina.

Vers el 1950 la ciutat de Saigon era tan bonica i francesa com una cançó de Charles Trenet. El cel mai no blavejava rere una boirina permanent.

Els francesos s'imaginaven, a la seva arribada a Saigon, que gombaven per una ciutat arbòria, una catedral delirant. Al cor de la jungla, els esperava un parc temàtic de la França llunyana en una olor de fang, de cautxú i de femta.

Una seu de maons competia amb l'alçària dels arbres tropicals per guiar els viatgers. Una miriada de parcs i jardins ufanejaven entre edificis blancs i grocs, avingudes rectilínies, hotels que copiaven els *palaces* de la Costa Brava. El barri europeu se situava a la part superior de la ciutat anomenada Le Plateau, clafert de velles vil·les sense aire condicionat.

Als límits dels barris europeus s'estenia un fotimer de cases baixes, motejades com a *compartiments*. Sense atènyer el luxe del centre, la gent hi vivia dignament gràcies a les repercussions econòmiques de la guerra. S'hi venia de tot. Menges, vestits, pneumàtics, mobles...

Cap al Quai de Belgique, uns milers de joncs desarborats servien de dormitoris a la pobrissalla sota la façana gloriosa i tan parisenca de la *Banque de l'Indochine*, en una ferum de salmorra diluïda en una atmosfera aquosa. Vivien en les mateixes condicions que a l'edat mitjana, sense cap comoditat moderna, però la gent no s'hi moria pas de fam. Amb un barret cònic a terra per recollir almoines, un vell pidolava en el pont Guynemer, que travessaven camions, carregats de riqueses, camí de Khánh Hôi.

Enemics de l'exotisme, els francesos havien mirat de traslladar el seu país a l'altra punta del món. Els canals, infestats de cocodrils, s'havien metamorfosat en avingudes florides.

L'ajuntament, pastisseria groga, vetllava en la cruïlla del Boulevard Charner i del Boulevard Bonard on els resquills d'una font

refrescaven els vianants. A l'altra extrem de l'artèria, el teatre conversava sense parar amb el vell hotel *Continental*. Tots els periodistes debilitats, els corresponsals xipoters, els oficials melangiosos, els *mafiosi* en cerca de respectabilitat, els aventurers sense misteris, senyorettes espatarrants, dames passades se citaven en la terrassa on es trobaven tots els vents de la Indoxina.

En Serguei Lvovitx Volkov mai no oblidaria el dia que va desembarcar a Saïgon. Una arribada llefiscosa i nauseabunda. Havia baixat del Pasteur i, després d'haver deixat el bagatge a l'*Hôtel du Théâtre*, un petit hotel de la plaça Francis Garnier on havia reservat una cambra per una setmana, havia anat Rue Catinat avall fins al port.

En Serguei havia estudiat l'occità i, quan es va adonar que a Saïgon ningú no l'entenia, va pensar que anava mal informat.

Malgrat que s'ho hagués esperat, la xafogor l'ofegava. Com si volgués ploure i no plovia finalment. Semblava que queia aigua, però no era pas aigua. L'alçària d'arbres desconeguts el va sorprendre encara més. En una pudor de llaquim, en Serguei va travessar una catedral vegetal, intacta des dels primers dies del planeta. També va sorprendre's perquè va descobrir una ciutat ben francesa tan lluny de les costes de França. Uns edificis blancs seguien les prescripcions de l'estil de Haussmann, com a Alger o a Marsella. Una estesa de parcs mirava de refrescar una mica la ciutat. A la terrassa dels cafès, els darrers colons i militars de permís bevien un *pastis*. Els autos, els aparadors amb les novetats de la metròpoli, els noms dels carrers, la llengua francesa, tot recordava la pàtria llunyana.

A desgrat de la calda, en Serguei es va arrossegar pel barri abans d'enfilat el Boulevard de la Somme immers en una olor d'oli fregit i de merda. En aquella artèria alternaven immobles neoclàssics amb cases baixes asiàtiques. Uns cabellerares treballaven a les voreres al costat de venedors de sopes.

Va acabar entrant a *Le Dragon d'Or*, un dàncing restaurant a la cantonada de la Rue du Maréchal de Lattre de Tassigny. Rere el fum

de les cigarretes, l'orquestra tocava *Luna Rossa*. En Serguei va simpatitzar tot seguit amb un legionari flamenc que mesurava almenys dos metres, quasi tan alt com el seu germà Matvei. Encara no l'havia avisat de la seva arribada. Ja era tard. Ho faria l'endemà. Els clients veien com el legionari emergia de la multitud asiàtica i francesa. Els ventiladors giraven, impàvids. Després d'haver ballat amb una rossa grassa, xopa de suor, el flamenc va beure una desena d'ampolletes de cervesa 33 sense immutar-se abans d'atacar una desena de *pastis* Asianis, una marca local. Li agradava molt, a en Serguei, xerrar amb els desconeguts als bars i als restaurants. Deia que hi aprenia força coses a la veritable universitat de la vida. Va convidar el belga. La seva cantarella el feia encara més simpàtic. Pronunciava *huit* com els moros. Misteris de la fonètica. El legionari flamenc demanà un conyac Martell. En begué sis més abans de baixar al lavabo. Al cap de vint minuts encara no havia tornat. Inquiet, en Serguei va trobar-lo, estifladàs, boludat en el seu vòmit, roncant més fort que tots els ventiladors de la Cotxinxina.

—Són els riscos de l'ofici... —va pensar en Serguei.

Titubejant el rus va cridar un taxi blau i groc que, enfilant el Boulevard Bonard, va portar-lo a *l'Hôtel du Théâtre*.

En Serguei era un cul de taverna, un faldiller impertèrrit, que seguia la seva bola i el gust de l'aventura. Ostentava com a qualitat major al currículum una veu de *tenorino*. Per evitar caure en la misèria, havia entonat cançons de moda a guinguetes de Robinson i a Nogent-sur-Marne. Els clients l'apreciaven i trobaven que cantava adés com Lucien Jeunesse adés com Jean Marco. Li hauria agradat seguir una petita carrera a l'estil de Rudy Hirigoyen, però al cap de tres dies la veu el traïa abans que li tornés dues setmanes més tard. Regressava sense avisar, com la inspiració, i fugia de nou si mai forçava un xic. Li agradaven molt les cançons de Luis Mariano i André Dassary, els clàssics de l'opereta vienesa, però no s'hi podia aventurar

massa temps. Mitja hora com a màxim. En canvi no li passava mai amb les tonades de Charles Trenet que modulava sense cansar-s'hi mai.

*«Revoir Paris, un petit séjour d'un mois.
Revoir Paris, et me retrouver chez moi.
Seul sous la pluie,
Parmi la foule des grands boulevards
Quelle joie inouïe
D'aller ainsi
Au hasard».*

Conscient de les pròpies limitacions, havia renunciat a una carrera artística. Es consolava amb les dones i els llibres. En Serguei havia après a preparar el bagatge abans que fos tard, però a vegades una lluror d'amor en la llunyania encara l'enlluernava.

D'adolescent havia llegit Alexandre Dumas, Pierre Benoit i Jules Verne abans d'explorar els clàssics russos del segle XIX. No li agradava que un novel·lista s'aboqués a especulacions matemàtiques i es dediqués a contorsions intel·lectuals per épater els tanoques. Segons ell, una novel·la era una bona història explicada per un artesà mestre del seu art.

S'havia endrapat les novel·les de Gogol, Puixkin, Tolstoi, Dostoievski, Turgeniev. En el bosc immens de la literatura russa, sempre hi sorgia com un beç algun novel·lista genial quasi desconegut a l'Occident. El minyó va descobrir Mikhaïl Lermontov, Nikolai Leskov, Ivan Gontxarov, Pavel Melnikov, Nikolai Karazin o Mihail Zagoskin... Descanseu!

Home de molts oficis, mestre de res. En Serguei també havia fet de cambrer en un cafè de la plaça La Fayette a París que parodiava les escales de la plaça d'Espanya a Roma, abans de treballar tres anys en

una botiga d'animals a Montparnasse. Al començament les mascotes el divertien, sobretot els papagais. El confonia la seva intel·ligència, la seva capacitat d'establir petits diàlegs més enllà d'una imitació immillorable de tots els sorolls. Havien fet obres a la Rue de Rennes durant un mes i, quan plegaven els obrers, l'ocellam agafava el relleu i reproduïa la fressa dels martells pneumàtics. Tots els lloros se sabien *La Marsellesa* i *La Vie en rose*. Els simis també l'enriolaven. Recordava l'astorament d'una dama elegant quan un tití s'havia fet una punyeta. Gentilesa de la casa. Un mico feia més estralls que un centenar de gats.

En Serguei va acabar cansat de l'olor dels cagallons, de la colomassa, dels crits estrofolaris. Va presentar la dimissió.

La seva gent no se'l prenia seriosament, però en Serguei Volkov es considerava com un autèntic escriptor. A partir dels quinze anys, havia escrit novel·les adés en rus adés en francès. Als vint-i-un anys havia publicat en una editorial de la immigració russa a París. Una novel·la titulada *Diccionari de totes les dones que he estimat*. N'havia venut més de mil, però aquell petit triomf l'havia desanimat. En Serguei havia decidit que ja no presentaria cap obra a les llibreries ni a les biblioteques. A vegades hi trobava bona gent, però ja no suportava despertar-se tot sol l'endemà en un hotel desconegut. S'havia exercitat a compondre una obra teatral en francès ambientada al port de Niça, a mig camí entre Francis Gag i Marcel Pagnol. Com tots els niçards de la seva generació, els germans Volkov dominaven l'occità de Niça.

En Serguei sabia que portava una gran novel·la a dintre seu, però li mancava un subjecte. El relat dels seus amors no tenia interès per al públic malgrat el seu estil cristal·lí. Li calia un tema important i atemporal com la guerra. Com tants escriptors abans d'ell necessitava un viatge iniciàtic. A poc a poc les cartes de son germà li van fer venir ganes d'anar-se'n també a la Indoxina. Allà no es podria guanyar la vida cantant. Per fi la llicenciatura de lletres li serviria. Va presentar la candidatura als liceus Chasseloup-Laubat i Petrus Ky,

als col·legis Gia Long i Marie Curie. Si per cas també va escriure a establiments privats. Ningú no li va contestar tret del liceu Sainte Marie, un institució catòlica de la Rue Richaud. Hi faria un curset de literatura francesa i una iniciació a la llengua russa. Li feien un contracte d'un any que es transformaria en contracte definitiu si no passava res.

En Serguei va passar allò que els russos anomenen una nit de Bessonov i els catalans una nit en blanc.

Va fer coneixença d'una colla de dragons que en diuen *margouillat* a la Indoxina. Petits i blancs, quasi translúcids, corrien pel sostre gràcies a les seves potes amb ventoses. Tenien la planxa claferta de mosquits i en Serguei va endevinar que eren uns aliats contra el paludisme.

Com si volguessin donar la benvinguda, totes les granotes toro de la barriada van improvisar un concert.

Va despertar-se cansat, amb una ressaca consistent. El soroll del ventilador, les temptatives dels rantells per foradar les mosquiteres i el calmàs no el van deixar dormir. Al pis dels pares, al Boulevard Gambetta de Niça, havia conegut estius tòrrids, però l'aire de la mar refrescava la ciutat en un moment o l'altre. Res de semblant a Saigon, a 120 quilòmetres de les platges del Cap Saint-Jacques.

En Serguei va travessar la plaça Foray, on passaven alguns Jeeps i uns Renault quatre cavalls. Abans de seure a la terrassa de la *Brasserie de la Paix* i de demanar una cervesa glaçada —un dels millors remeis contra la caparra— va comprar *Le Journal d'Extrême Orient* i *Le Figaro* al quiosc del Boulevard Bonard. Els diaris de la metropòli arribaven amb només un dia de retard perquè els portaven de París uns pilots d'Air France com André Quilichini. Malgrat els 10.000 quilòmetres, calia mantenir la il·lusió de la continuïtat territorial entre França i la colònia. Volkov va llegir amb plaer les notícies. Si bé no apreciava els periodistes, li agradava força llegir premsa. No comprenia que encara es pogués atorgar crèdit a uns periodistes,